

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМАГ
АРВАЙХЭЭР СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

2020 оны 12 сарын 16 өдөр

дугаар 2901

Арвайхээр

Арвайхээр сумын Засаг даргын
2020-2024 оны үйл ажиллагааны
хөтөлбөрийг батлах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.1-ийн "д", Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.11.1, 17 дугаар зүйлийн 17.3 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ТОГТООХ нь:

1. Арвайхээр сумын Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг нэгдүгээр, түүний хэрэгжилтийг үнэлэх хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтийг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.
2. Арвайхээр сумын Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг 2021 оны нэгдүгээр улиралд багтаан баталж, аймгийн хөгжлийн жил бүрийн төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлэн, тайлагнаж байхыг сумын Засаг дарга бөгөөд хотын Захирагч /Б.Ганбат/-д даалгасугай.
3. Хөтөлбөрийн зорилго, зорилтуудыг хэрэгжүүлж, төрөлх хотоо хөгжүүлэхэд идэвх, санаачлага гарган ажиллахыг Арвайхээр сумын нийт иргэд, аж ахуйн нэгж, төрийн болон төрийн бус байгууллагад уриалсугай.

ДАРГА

ДОНЬДОРЖ

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
2020 оны 1 дугаар сарын 1-ны өдрийн
100 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралт

АРВАЙХЭЭР СУМЫН ЗАСАГ ДАРГЫН 2020-2024 ОНЫ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ

Салбарын зорилго: Нийгмийн суурь үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй хүргэж, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх замаар дундаж давхаргын хамрах хүрээг өргөжүүлэн, гэр бүлд ээлтэй жендерийн мэдрэмжтэй цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.1. ҮНДЭСНИЙ БАХАРХАЛ, ӨВ СОЁЛ

Зорилт 1. Эх хэл, соёл, ёс заншилаа дээдэлсэн эх оронч үзэлтэй эв нэгдлийг эрхэмлэсэн иргэнийг төлөвшүүлэн хөгжүүлж, түүх, соёлын өвөө хамгаалан, үндэсний баходлаа түгээн дэлгэрүүлж, соёл, урлагийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.1.1.1. Угийн бичиг хөтлөх сургалтыг иргэдэд үе шаттай зохион байгуулан, түгээн дэлгэрүүлж, угийн бичиг хөтөлдөг иргэдийн мэдээллийн сан бүрдүүлнэ.

1.1.1.2. Соёлын биет болон биет бус өв, түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлсийн хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулах ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, хяналтыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

1.1.1.3. Сумын баходхал, үнэт зүйлийг цахим орчинд хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран контент энтертеймент хэлбэрээр сурталчлах, орон нутгийн соёл, урлагийн үйлчилгээнд иргэдийн оролцоо, цахим орчинд үндэсний соёлын нелөөг нэмэгдүүлнэ.

1.1.1.4. Сумын хэмжээнд биет бус өв тээгч, үндэсний хөгжмийн зэмсэг үйлдвэрлэгч иргэдийг сурталчлан таниулах замаар эдийн засгийн үнэлэмжийг дээшлүүлж, соёлын үйлдвэрлэлд нэвтрүүлнэ.

1.1.1.5. Биет бус өвийг өвлөн уламжлах, шавь сургалтыг хөгжүүлж, шилдэг өвлөн уламжлагчдыг дэмжин, нутгийн онцлогтой өвийг хамгаалж, "Соёлын өв-Хөгжлийн дархлаа" форумоос гаргасан "Арвайхээрийн тунхаглал"-ыг хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 2. Соёлын үйлдвэрлэлийг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэн, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.1.2.1. Соёл, урлагийн нэгдсэн арга хэмжээ, уралдаан, наадам зохион байгуулах замаар хүүхэд залуучууд, ардын авьяастнуудын авьяас билгийг нээн хөгжүүлж, түгээн дэлгэрүүлнэ.

1.1.2.2. "Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл-II" арга хэмжээг хэрэгжүүлж, соёлын үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжинэ.

1.1.2.3. Харьяа сургууль, цэцэрлэгийн дуу хөгжмийн кабинетыг хөгжмийн зэмсэг, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангахад дэмжлэг үзүүлнэ.

1.1.2.4. Ном, соёлын үйлчилгээний оновчтой хэлбэрийг бий болгож, цахим номын санг хөгжүүлэн, фондод баяжилт хийнэ.

1.2. ЭРҮҮЛ МЭНД

Зорилт 1. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэг зохион байгуулах, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг иргэнд ээлтэй, чанар, хүртээмжтэй хүргэж, хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.2.1.1. Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааг зохион байгуулж, урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээнд хамруулах, эрт илрүүлэг, эрүүл мэндийн үзлэг, оношилгоонд хамруулна.

1.2.1.2. Иргэдийн дунд эрүүл идэвхтэй амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэх, халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэхэд бүх нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж, дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Хүн амын хоол тэжээл зохистой хооллолт, илүүдэл жин, таргалалттай тэмцэх, давсны хэрэглээг бууруулах арга хэмжээ
- Хүн амын сэтгэцийн эрүүл мэндийг дэмжих, хамгаалах, хорт зуршил, мансууралтай тэмцэх арга хэмжээ
- Арьс, харшлын өвчнийг бууруулах арга хэмжээ
- Осол, гэмтлээс сэргийлэх арга хэмжээ
- "Хеликобактер"-гүй гэр бүл арга хэмжээ
- Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх арга хэмжээ
- Шүдний өвчлөлийг бууруулах арга хэмжээ

1.2.1.3. Халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хянах, бууруулах зорилгоор дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Орчны эрүүл мэндийг сайжруулах арга хэмжээ
- Сүрьеэз өвчинтэй тэмцэх, бууруулах арга хэмжээ
- БЗХӨ/ДОХ/Тэмбүү өвчнийг бууруулах арга хэмжээ
- Томуу, томуу тест өвчнийг бууруулах арга хэмжээ
- "Элэг бүтэн-Монгол" арга хэмжээ
- Хүнсний эрүүл ахуй, аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ

1.2.1.4. Нөхөн үржихүйн насны иргэдийг эрүүл мэндийн үзлэг, шинжилгээнд хамруулж, зонхилон тохиолдож байгаа өвчлөлүүдийг судлан түүнээс урьдчилан сэргийлэх сургалт, сурталчилгаа бусад арга хэмжээг зохион байгуулна.

Зорилт 2. Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн хүний нөөцийг чадавхжуулах, барилга байгууламж, дэд бүтцийг сайжруулан, стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг үзүүлэх орчныг бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.2.2.1. Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийг нэн шаардлагатай орчин үеийн багаж, тоног төхөөрөмжөөр ханган, лабораторийн шинжилгээ болон багажийн

оношилгооны чадавхыг дээшлүүлэн, эмчилгээ, сувилгааны нэр төрлийг нэмэгдүүлнэ.

1.2.2.2. Өрхийн эрүүл мэндийн төвд мобайл технологийг нэвтрүүлнэ.

1.2.2.3. Эрт илрүүлэг, эргэн дуудах тогтолцоо, цэргийн үзлэгийн хяналт, жирэмсний нэрийн хяналтын программыг нэвтрүүлнэ.

1.2.2.4. "Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангарт, сургалт хөгжил, нийгмийн баталгааг дэмжих хөтөлбөр"-ийг үргэлжлүүлэн тогтвортой суурьшилтай ажиллах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

1.2.2.5. Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдэд шаардлагатай засвар үйлчилгээг хийж, чанартай үйлчилгээ үзүүлэх орчныг бүрдүүлнэ.

1.2.2.6. Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн эмч, сувилагч нарын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.3. БИЕИЙН ТАМИР

Зорилт 1. Хүн амын эрүүл мэндийг сайжруулах зорилгоор идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжиж, нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.3.1.1. Сумын хэмжээнд төр, хувийн хэвшлийн байгууллагын дэргэдэх "Биеийн тамир, спортын хамтлаг"-ийн үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулж, эрчимжүүлнэ.

1.3.1.2. Иргэдийн бие бялдырын түвшин тогтоох сорилын үр дүнд, заавал биелүүлэх норм, нормативыг насны ангиллаар жил бүр авч хэрэгжүүлнэ.

1.3.1.3. Биеийн тамирын зориулалтын зам, гадна талбайг бий болгож, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан дэд бүтцийг нэмэгдүүлж, нийтийн биеийн тамираар хичээллэх орчныг бүрдүүлнэ.

1.3.1.4. Хүн амыг хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, эрүүл амьдрах зан төлөвт насан туршийн дадал бий болгоход төрийн болон хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоодын оролцоог нэмэгдүүлнэ.

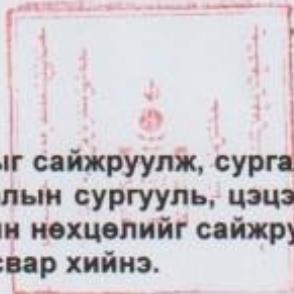
1.3.1.5. Бус, улс, олон улсын тэмцээнд оролцох тамирчдыг дэмжинэ.

1.3.1.6. Арвайхээр хотын даргын нэрэмжит уралдаан, тэмцээнүүдийг иргэдийн дунд сонирхлын бүлгээр уламжлал болгон зохион байгуулна.

1.3.1.7. Арвайхээр суманд үйл ажиллагаа явуулж байгаа спорт заалнууд багийн игэдэд 7 хоногийн нэг өдөр үнэ төлбөргүй үйлчлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.1.8. Магадлан итгэмжлэгдсэн фитнессд нийгмийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагддаг иргэд үнэ төлбөргүй хамрагдах боломжыг судалж хэрэгжүүлнэ.

1.4. БОЛОВСРОЛ

Зорилт 1. Багш, сургачдын сурч, хөгжих орчныг сайжруулж, сургалтын чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрын сургалтын болон үйлчилгээний орчин нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор дараах барилгуудыг шинээр барих, их засвар хийнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.4.1.1. Арвайхээр хотод төвийн бүсийн "Хөгжим бүжгийн коллеж" байгуулна.

1.4.1.2. Ерөнхий боловсролын 4 дүгээр сургуулийн өргөтгөл, 1, 11 дүгээр цэцэрлэгийн барилга, 150 хүүхдийн цэцэрлэг, сургуулийн дотуур байрыг шинээр барина.

1.4.1.3. Ерөнхий боловсролын "Тэмүүлэл-Эрдэм" сургуулийн спорт заал, шаардлагатай сургуулиудад спорт тоглоом, хөл бөмбөгийн талбай шинээр барина.

1.4.1.4. Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын цахилгаан, дулаан хангамж, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээг шинэчлэх, засварлах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэн, гадна талбайн тохижилт хийж, авто машины зогсоол бий болгоно.

1.4.1.5. Ерөнхий боловсролын 2 дугаар сургуулийн хичээлийн байр болон зарим цэцэрлэгт их засвар хийнэ.

1.4.1.6. Ерөнхий боловсролын сургууль болон сургуулийн өмнөх боловрлын орчны эрсдэлийн үнэлгээг улирал бүр хийж, стандартад нийцүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулна.

Зорилт 2. Боловсролын байгууллагуудад шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг үе шаттайгаар хийж, багш, сургачдын сурч, хөгжих орчныг сайжруулан, боловсролын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.4.2.1. Ерөнхий боловсролын сургуулиудыг шаардлагатай кабинет, лаборатори, тоног төхөөрөмжөөр хангана.

1.4.2.2. Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагад ундны цэвэр усны шүүлтүүр суурилуулах, анги танхимд агаар цэвэршүүлэгч байрлуулах, хатуу зөөлөн зэлэлийг шинэчлэх ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

1.4.2.3. Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагыг стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжтай болгоно. /хасах санал орж ирсэн байна/

1.4.2.4. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын гадна тоглоомын талбайг стандартын шаардлагад нийцүүлэн тохижуулж, зарим цэцэрлэгийн тоглоом, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг нэмэгдүүлнэ.

1.4.2.5. 1-2 настай хүүхдийг яслид, цэцэрлэгт хамрагдаагүй 2-3 настай хүүхдийг хүүхэд харах үйлчилгээнд, 3-5 настай хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд /5 настныг заавал/ хамруулж, хүүхдийн сургуульд бэлтгэгдсэн байдлыг хангана.

1.4.2.6. 24 цагийн ажиллагаатай цэцэрлэг, өдөр өнжүүлэх төв байгуулах аж ахуйн нэгж, иргэний санал санаачлагыг дэмжин хамтарч ажиллана.

1.4.2.7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгт тэгш хамрагдах боломжийг бүрдүүлэн, хамран сургалтыг нэмэгдүүлэх, жирийн ангид шилжин суралцах чадварыг дээшлүүлэн, нийгэмшүүлнэ.

1.4.2.8. Ерөнхий боловсролын сургуулиудын хүүхдийн өөрийн удирдлагын байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжих замаар хамрагдаж буй сурагчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.2.9. Ерөнхий боловсролын сургуулиудын "Багш хөгжлийн төв"-ийг тохижуулж, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Зорилт 3. Сургууль бүрт хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний стандартын шаардлага хангасан хоол үйлдвэрлэлийн байр, тоног төхөөрөмж, хүний нөөцийг бүрдүүлж, бүх сурагчдыг үдийн хоолны хөтөлбөрт хамруулна.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.4.3.1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн "Үдийн цай" хөтөлбөрийг "Үдийн хоол" хөтөлбөр болгох арга хэмжээг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

1.4.3.2. Ерөнхий боловсролын сургууль, дотуур байрны гал тогоог стандартын шаардлагад нийцуулэх, засварлах, зориулалтын тоног төхөөрөмжжөөр хангах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, хоол зүйч, хоол үйлдвэрлэлийн технологич орон тоогоор ажиллуулна.

1.4.3.3. Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагуудад туслах болон хулэмжийн аж ахуй эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

Зорилт 4. Боловсролын үйлчилгээг чанартай зохион байгуулж, сургалтын чанарыг дээшлүүлэн, багшлах боловсон хүчний мэргэжил арга зүйн хөгжлийг дэмжиж, тэднийг урамшуулах, харилцан туршлага солилцох боломжийг олгох, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.4.4.1. Улсын төрөлжсөн олимпиад, анги нийтийн олимпиадыг Боловсрол, соёл, урлагийн газартай хамтран зохион байгуулна.

1.4.4.2. Ерөнхий боловсролын сургуулиудад сэтгэл зүйчийн орон тоог шийдвэрлэж, ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

1.4.4.3. Бүсийн ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын багш нарын шилдэг арга зүй, тэргүүн туршлага, судалгаа, шинжилгээний бүтээлүүдийг түгээн дэлгэрүүлнэ.

1.4.4.4. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага, ерөнхий боловсролын сургуулийн бага, дунд ангийн сурагчдад "Иргэний ёс зүйн боловсрол" хичээлээр эзэмшүүлэх "Хотын соёл" хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллана.

1.4.4.5. Багш, удирдах ажилтны мэргэжил боловсролыг дээшлүүлэх "Багшийн цахим кампус" зайн сургалтын системийг хөгжүүлж, цахимаар ажиллах арга зүй, ур чадварыг сайжруулах цахим болон танхимиын сургалтад хамруулна.

1.4.4.6. Багш нарын заах арга зүйн хөгжлийг дэмжих, тэргүүн туршлага, ур чадварыг түгээн дэлгэрүүлэх зорилго бүхий "Багш, сургач солилцоо"-ны арга хэмжээг бүсийн ерөнхий боловсролын сургуулиуд, бусад бүсүүдтэй хамтран зохион байгуулах, багш нарын шилдэг арга зүй, тэргүүн туршлагыг цахим орчинд түгээн дэлгэрүүлнэ.

1.4.4.7. Улсын хэмжээнд хэрэгжиж буй "Чадварлаг багш" арга хэмжээнд багш нарын оролцоог хангана.

1.4.4.8. Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын багш, сурагчдын дунд сургалтыг дэмжсэн үйл ажиллагаа, урлаг, спортын арга хэмжээг зохион байгуулна.

1.4.4.9. Хүүхдийн зуны амралтыг үр бүтээлтэй өнгөрүүлэх, тэднийг хөдөлмөрт сургах, хамтарч ажиллах чадвар эзэмшүүлэх зорилгоор "Хөдөлмөр зуслан"-г ерөнхий боловсролын сургуульд түшиглэн байгуулах боломжийг судлан хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 5. Хүн бүрд чанартай боловсрол эзэмших тэгш боломж бүрдүүлж, боловсролыг хувь хүний хөгжил, гэр бүлийн амьдралын баталгаа, улс орны хөгжлийн суурь болгон насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.4.5.1. Цахим сургалтын нэгдсэн платформ бий болгон хүн бүр орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран өөрийн хүссэн чиглэлээр насан туршдаа суралцах боломжийг бүрдүүлнэ.

1.4.5.2. Насан туршийн боловсрол олгох сургалтыг бизнес, амьдрах ухаан, хүний хөгжил, ёс суртахуун, гоо зүй, гэр бүл, байгаль орчин, иргэний эрх зүй шинжлэх ухааны ололт, технологийн хөгжлийг амьдралд хэрэглэх чадвар эзэмшүүлэх чиглэл болгон олон талт хэлбэрээр зохион байгуулна.

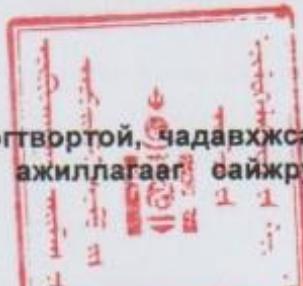
1.4.5.3. Насанд хүрэгчдийн тасралтгүй сургалт болон ерөнхий боловсрол нөхөн олгох сургалтыг дүйцсэн сургалтын хөтөлбөрөөр зохион байгуулна.

1.4.5.4. Иргэдийг насан туршийн боловсрол эзэмших, амьдрах, аж төрөх ухаанд суралцуулах чиглэлээр бие даасан төвийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.4.5.5. Монгол бичигт суралцах бүх нийтийн хөдөлгөөн өрнүүлнэ.

1.4.5.6. багийн ажилгүй иргэдийн судалгааг гаргаж Политехникийн коллежд суралцуулж иргэний мэргэжлийн ур чадвар олгоно

1.5. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД, ГЭР БҮЛИЙН ХӨГЖИЛ

Зорилт 1. Гэр бүлийн хөгжлийг дэмжиж, тогтвортой, чадавхжсан гэр бүлийг төлөвшүүлэх, салбар дундын хамтын ажиллагааг сайжруулан, хүүхдэд ээлтэй аюулгүй орчин бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.5.1.1. Гэр бүлийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор мэргэжлийн байгууллагын хийсэн судалгаанд суурилан, гэр бүлийн боловсрол олгох ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

1.5.1.2. Гэр бүлд ээлтэй орчин бүрдүүлэх, эцэг эхийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, хүүхэд хүмүүжүүлэх зэрэг аргыг түгээн дэлгэрүүлэх сургалт, нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулна.

1.5.1.3. Мэргэжлийн судалгааны байгууллагуудтай хамтарч, хүүхдийн эрсдэлийн мэдээллийн сан бий болгож, хүүхэд хамгааллын хамтарсан багийг чадавхжуулна.

1.5.1.4. Харьяа төсөвт байгууллага болон суманд үйл ажиллагаа явуулж байгаа хувийн хэвшлийн байгууллагууд "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, "Гэр бүлийн зөвлөл"-ийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, хүүхэд хамгааллын үйлчилгээг сайжруулна.

1.5.1.5. Багийн нийгмийн ажилтаныг сэтгэл зүйчийн сургалтад хамруулж ажиллах орчинг сайжруулж багийн иргэдийн гэр бүлийн асуудлыг шийдвэрлэхэд зөвлөгөө мэдээлэл өгөх боломжийг бий болгоно.

Зорилт 2. Залуучуудын хөгжил, оролцоог дэмжсэн, олон талт арга хэмжээг зохион байгуулж, нийгмийн идэвхтэй гишүүн болгоход дэмжлэг үзүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.5.2.1. "Залуучуудын хөгжлийн төв"-тэй хамтран залуучуудад чиглэсэн үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

1.5.2.2. Залуучуудын хөгжлийн бүлэг, клубийн үйл ажиллагаа, сайн дурын ажил, санал санаачилгыг дэмжин, хамтарч ажиллана.

1.5.2.3. Хүүхэд, залуучуудыг хөгжүүлэх, амьдралын зөв дадалд сургах, чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, мэргэжлийн чиг баримжаатай болгох төрөл бүрийн сургалт, мэдээллийн олон талт үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 3. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд суурилсан үйл ажиллагаа зохион байгуулж, нийгмийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.5.3.1. Ахмад настны насан туршдаа суралцах боломжоор ханган, насан туршийн боловсролын төв, ахмадын байгууллагуудтай хамтран сургалт, уулзалт, арга хэмжээг зохион байгуулж, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад ахмадуудын зөвлөх үйлчилгээг хэрэгжүүлнэ.

1.5.3.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд, суурилсан сэтгэлзүйн болон сэргээн засах сургалт, арга хэмжээнд зорилтот булгийн иргэдийг хамруулж, хөгжих, оролцох боломжийг сайжруулна.

1.5.3.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, төсөл хөтөлбөрт хамруулах замаар нийгмийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.6. ШИНЖЛЭХ УХААН, ИННОВАЦ

Зорилт 1. Шинжлэх ухааны судалгаа шинжилгээнд тулгуурлан орон нутгийн хөгжил, үйлдвэрлэл үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, бодлого үйл ажиллагаанд ашиглана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.6.1.1. Сумын хэмжээнд эрдэм шинжилгээ, онол практикийн бага хурлыг зохион байгуулж, илтгэлүүдийн эмхтгэлийг нийтийн хүртээл болгоно.

1.6.1.2. Хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлалын чиглэлээр их, дээд сургуулиудын магадлан итгэмжлэгдсэн хөтөлбөрүүдийг судлан хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 2. Техник, мэргэжлийн боловсрол сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг тогтвортой хөгжил, ногоон хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн хөгжүүлж, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд тулгуурлан төгсөгчдийг ажлын байраар хангана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ.

1.6.2.1. Ажил олгогч, аж ахуйн нэгжүүдийн ажлын байрны эрэлт хэрэгцээг судлан "Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагатай хамтран элсэн суралцагчдад мэргэжил сонголтын талаар мэдээлэл, зөвлөгөө өгөх үйл ажиллагааг жил бүр зохион байгуулна.

1.6.2.2. Техник, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгчдийг төсөл, хөтөлбөрт хамруулан тэднийг тогтвортой ажил хөдөлмөр эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.7. ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

Зорилт 1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн тэнцвэрт байдлыг хангаж, халамжаас хөдөлмөр эрхлэлтэд шилжүүлэх замаар ажилгүйдлийн түвшинг бууруулж, нийгмийн дундаж давхаргыг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.7.1.1. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бодлого, төсөл хөтөлбөр, хөнгөлөлттэй зээл, ажилд зуучлах замаар ажлын байр бий болгоно.

1.7.1.2. Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө мэдээлэл өгөх үйлчилгээнд иргэдийг хамруулна.

1.7.1.3. Орлого багатай, өрхийн ажил эрхлэхгүй байгаа насанд хүрсэн иргэнийг мэргэжил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.7.1.4. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын бүртгэл, мэдээллийн сантай болно.

1.7.1.5. Эмэгтэйчүүд болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөдөлмөр, эрхлэлтийг дэмжих сангийн зээл, төсөл, хөтөлбөрт хамруулна

Зорилт 2. Салбарын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг ханган, төр, хувийн хэвшлийн байгууллагууд ажилтан, үйлчлүүлэгчдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.7.2.1. Хөдөлмерийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн зөвлөл, Үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлогыг судлан бүртгэх орон тооны бус байнгын комиссын гишүүдийг чадавхжуулна.

1.7.2.2. Хөдөлмерийн аюулгүй байдлын зөвлөлөөс үзлэг шалгалт, зөвлөн туслах, сургалт, арга хэмжээг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

Зорилт 3. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг оновчтой болгон, зорилтот өрх, иргэний амьжиргаанд дэмжлэг үзүүлж, амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.7.3.1 Өрхийн амьжиргааны түвшин тогтоо судалгаанд үндэслэн зорилтот бүлгийн өрх, өрхийн хэрэгцээг оновчтой тодорхойлж, нийгмийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.7.3.2. Зорилтот бүлгийн өрхүүдийн дунд бүлэг, хоршоо байгуулан, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээгээр дэмжин ажиллана.

1.7.3.3. "Нэг өрх-Нэг ажлын байр" хөтөлбөрийн хүрээнд хүнсний эрхийн бичгийн үйлчилгээнд хамрагдаж байгаа өрхийн иргэдийг ажлын байраар хангаж, нийгмийн халамж хүртэгчдийн тоог бууруулна.

1.7.3.4. Нийгмийн халамжийн бүрдүүлэх материалыг цахимаар хүлээн авч, иргэдэд шуурхай үйлчилнэ.

1.7.3.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн оролцоог сайжруулж, тэдний эрхийг хангах төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

Зорилт 4. Нийгмийн даатгалын мэдээллийг бүрэн цахимжуулан, иргэд даатгуулагчдад үйлчилгээг ил тод, шуурхай хүртээмжтэй хүргэх, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, малчдыг нийгмийн даатгалд хамруулж, тэдний нийгмийн баталгааг хангана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1.7.4.1. Нийгмийн даатгалын цахим мэдээллийн сан бүрдүүлж, архивын цахим лавлагааны үйлчилгээг жигдүүлж, иргэд даатгуулагчдад шуурхай үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.7.4.2. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогын төлөвлөгөөг жигд ханган биелүүлж, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон малчдын нийгмийн даатгалын хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.7.4.3. Эмнэлэг хөдөлмөрийн магадлалын дүрэм, журмын биелэлтийг хангаж, хөдөлмөрийн чадвар алдалтаас урьдчилан сэргийлэх, бууруулах чиглэлээр сургалт зохион байгуулна

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСАГ

Салбарын зорилго: Эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлийг эхлүүлж, хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэрийн салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэн, олон тулгуурт эдийн засаг бүхий өрсөлдөх чадвартай хот болно.

2.1. Эдийн засаг

Зорилт 1. Хотын эдийн засгийг эрчимтэй хөгжүүлж, худалдаа, үйлчилгээ, тээвэр логистикийн салбарыг хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.1.1.1. Арвайхээр хотод баруун бүсийг хангах түүхий эд, барилгын материалын бөөний төв худалдаа, үйлчилгээ, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр аж ахуйн нэгж байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.

2.1.1.2. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд үйлдвэр, худалдаа, үйлчилгээний бизнесийн таатай орчныг бүрдүүлж, түүхий эдийн нөөцөд тулгуурлан бэлтгэн нийлүүлэлт, борлуулалтын тогтолцоог цогц хэлбэрээр хөгжүүлнэ.

2.1.1.3. Бүх төрлийн жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбарыг хөнгөлөлттэй зээлийн бодлогоор дэмжиж хөгжүүлнэ.

2.2. Санхүү, төсөв

Зорилт 1. Төсвийн төлөвлөлт, хариуцлагыг сайжруулж, цахим системийг хөгжүүлж, мэдээллийн ил тод байдлыг хангана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.2.1.1. Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн санг цалингийн нэгдсэн системтэй холбож, орон тоо, цалин хөлслний зардлын төлөвлөлт, хэрэгжилтэд хяналт тавина.

2.2.1.2. Төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй, хариуцлагатай зарцуулж, өр авлагагүй, зөрчил дутагдалгүй ажиллан шилэн дансны мэдээллийг бүрэн байршуулж хөвшүүлнэ.

2.2.1.3. Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгөөр бодитой, үр дүнтэй төсөл арга хэмжээг дэмжин, зээлийн эргэн төлөлтөд байнгын хяналт тавьж, хугацаа хэтэрсэн зээлийн өр төлбөрийг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлж, барагдуулах ажлыг зохион байгуулна.

2.2.1.4. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх төсөл арга хэмжээний чанар, үр дүнг дээшлүүлж, төсөл, арга хэмжээ бур дээр хөндлөнгийн болон хэрэглэгчийн үнэлгээг үндэслэн үлдэгдэл санхүүжилтийг олгодог тогтолцоог бий болгоно.

2.2.1.5. Төрийн худалдан авалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахдаа дотоодын давуу эрхийн зөрүү тооцох замаар орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжинэ.

2.2.1.6. Цахим тендер шалгаруулалтыг нэмэгдүүлж, гүйцэтгэлийн явцад дотоод хяналт, шалгалтыг тогтмол явуулж, иргэд, олон нийт, ашиглагч байгууллагын зүгээс хяналт тавьж ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.

Зорилт 2. Татварын бүх төрлийн үйлчилгээг цахимжуулж, татварын үйлчилгээг иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагад жигд хүртээмжтэй хүргэх үйл ажиллагааг аймгийн Татварын хэлтэстэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.2.2.1. Татвар төлөгчдийн эрх зүйн мэдлэг, татварын багц хуулийн шинэчлэлийг таниулж, татвар төлөх сэтгэлгээ хандлагыг өөрчлөн, заавар, зөвлөгөө, сургалтыг тогтмол зохион байгуулна.

2.2.2.2. Сумын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүд, тэдгээрийн салбар компаниудыг орон нутгийн татварын албанад бүртгэлтэй болгон, татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авч, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

2.2.2.3. Шинээр байгуулагдсан үйлдвэр, үйлчилгээний нэгж, бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээний мэдээллийг тухай бүр албан ёсны статистик мэдээлэлд хамруулж, статистик мэдээллийн үнэн бодит байдлыг хангана.

Зорилт 3. Орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн засаглалын менежментийг сайжруулж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.2.3.1. Орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн менежментийг сайжруулж төлөөлөн удирдах зөвлөл, удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагыг сургалтад хамруулан чадавхжуулна.

2.2.3.2. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулж, тэдгээрийн бүртгэл мэдээлэл, үнэлгээ, тайланг ил тод нээлттэй болгон, өмч эзэмшигчдийн хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

2.3. Уул уурхай, хүнд үйлдвэр

Зорилт 1. Эрдэс баялгийн нөөцийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, хариуцлагатай уул уурхайг дэмжинэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.3.1.1. Сайжруулсан шахмал тулш борлуулах түгээлтийн сүлжээ бий болгон, шахмал тулш хэрэглэх, угаарын хийнээс урьдчилан сэргийлэх талаар иргэдэд мэдээлэл, зөвлөмж түгээх, сургалт зохион байгуулж, шаардлагатай бүтэц, орон тоог шийдвэрлэнэ.

2.3.1.2. Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал хайх, ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үүрэг хариуцлагыг сайжруулж, ашиглалтыг хуулийн хүрээнд явуулна.

2.4. Хүнс, хөдөө аж ахуй, үйлдвэр, худалдаа үйлчилгээ

Зорилт 1. Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүтээмж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн эргэлтийг сайжруулах, уламжлалт болон эрчимжсэн мал аж ахуйг /туслах аж ахуй/-г хөгжүүлж хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжлийг хангана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.4.1.1. Цөм сүргийн болон хээлтүүлэгч малыг ялган тэмдэглэж бүртгэлжүүлэн нэмэгдүүлж, даатгалд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

2.4.1.2. Мал сүргийг бэлчээрийн даацад тулгуурлан сүргийн тоо толгойг зохистой хэмжээнд барин өндөр ашиг шимт эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлж, залуу малчдыг туршлага судлуулах арга хэмжээнд хамруулна.

2.4.1.3. Сумын өвс, тэжээлийн аюулгүйн нөөцийг малчдын болон сумын түвшинд Засгийн газрын тогтоолд заасан хэмжээгээр бэлтгэнэ.

2.4.1.4. Малчдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх чиглэлээр тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэлийн үйлдвэрлэл, худалдаа эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж, хамтран ажиллаж өвсний фондын хашаатай болно.

2.4.1.5. Мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг хүлээн авах, арилжих, худалдаалах үйл ажиллагааг тогтоосон цэгт бүрэн төвлөрүүлнэ.

2.4.1.6. Хотын төвийн А зэрэглэлийн бүсээс малчин, мал бүхий иргэдийг малчны хороололд нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

2.4.1.7. "Малын тоо толгойн албан татварын тухай" хуулийн дагуу татварын хувь хэмжээг тогтоохдоо бэлчээрийн даац, малын тоо толгойгоос чанарт шилжүүлэх бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 2. Малын халдварт, гоц халдварт өвчинтэй тэмцэж тайван байдлыг хадгалан, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлагыг хангаж, экспортлох боломжийг бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.4.2.1. Мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, мал сүргийг халдварт болон гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүлжүүлэх угаалга, туулгалтад бүрэн хамруулна.

2.4.2.2. Мал эмнэлгийн нэгдсэн системийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, мал эмнэлгийн гэрчилгээ бичих, баталгаажуулах, хянахад шаардлагатай төхөөрөмжөөр сумын мал эмнэлэг үйлчилгээний нэгжийн малын эмч, мэргэжилтнүүдийг ханган мал эмнэлгийн үйлчилгээг цахимжуулна.

2.4.2.3. Мал, амьтны гаралтай халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүлжүүлэх, мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, замаар мал, амьтны гоц халдварт өвчингүй тайван бүс болно.

2.4.2.4. Мал, амьтны гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх тарилга, туулгалт, угаалгад хамрагдсан өрхүүдэд гүйцэтгэлийн хяналт, шалгалт хийж мэдээллийг мал эмнэлгийн нэгдсэн системд баталгаажуулна.

Зорилт 3. Газар тариалангийн бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн, хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлж, таримлын нэр төрлийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.4.3.1. Газар тариалангийн эргэлтийн талбайн ашиглалтыг сайжруулж, тариаланчдыг үр, бордоо, техникийн дэмжлэгт хамруулан, дотоодын хэрэгцээний төмс, хүнсний ногооны 70 хувийг тус тус хангана.

2.4.3.2. Арвайхээр суманд хүнсний ногооны төрөлжсөн зоорь, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, шинээр байгуулахыг дэмжин, хамтарч ажиллана.

2.4.3.3. Дайргын голын тариалангийн талбайн услалтын системийн засвар шинэчлэлийн ажлыг хийж, цахилгааны эх үүсгэврээр хангана.

Зорилт 4. Хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эдэд тулгуурласан бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.4.4.1. Хүн амын хэрэгцээт мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, гурил, гурилан бүтээгдэхүүн зэрэг гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр хангах замаар шимт тэжээллэг чанарыг нэмэгдүүлж, улирлын хамаарлыг бууруулна.

2.4.4.2. Малын гаралтай түүхий эдэд түшиглэсэн ноос, ноолуур, арьс, шир, борц, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, хүнсний ногоо боловсруулах чиглэлээр үйл ажиллагаагаа өргөтгөх, шинээр үйлдвэр, цех байгуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

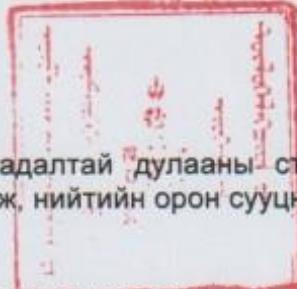
2.4.4.3. Орон нутгийн үйлдвэр эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүнийг хэвлэл мэдээлэл, цахим орчинд сурталчлан таниулж, "Өвөрхангайд үйлдвэрлэв" худалдааны төвөөр худалдаалах боломжийг бүрдүүлнэ.

2.4.4.4. Мах боловсруулах үйлдвэр, мал төхөөрөх цехүүдийг түшиглэсэн малын гаралтай дайвар бүтээгдэхүүн (өлөн гэдэс, яс, эвэр, туурай, өөх, тос, сэвс) боловсруулах кластер хэлбэрийн үйлдвэрүүдийг байгуулахад дэмжиж, хамтарч ажиллана.

2.4.4.5. Малчдын гар дээрээс ил задгай худалдан борлуулж байгаа сүү, цагаан идээ, мах, хүнсний бүтээгдэхүүнийг стандартын шаардлага хангасан цэг, худалдааны төвүүд, сүлжээ дэлгүүрүүдээр борлуулах боломжийг судалж хэрэгжүүлнэ.

2.5. Барилга, хот байгуулалт, газрын харилцаа

Зорилт 1: Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөлтийн дагуу дэд бүтцийг хөгжүүлэх замаар орон нутагтаа тав тухтай ажиллаж, амьдрах орчин нехцелийг бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.5.1.1. Арвайхээр хотод 30 МВт-ын хүчин чадалтай дулааны станцыг ашиглалтад оруулан, төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, нийтийн орон сууцнуудыг дулааны төвлөрсөн сүлжээнд холбоно.

2.5.1.2. Арвайхээр хотод дулааны станцыг барьж ашиглалтад оруулахтай холбогдуулан дулаан дамжуулах төвүүдийн гадна цахилгаан, холбоо, дулаан, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээний угсралтын ажлыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хийж гүйцэтгэнэ.

2.5.1.3. Хотын ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу инженерийн шугам сүлжээг бий болгох замаар гэр хорооллыг дахин төлөвлөлтэд оруулж, дэд бүтцэд холбох техник эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулан, хэрэгжүүлж эхэлнэ.

2.5.1.4. Хотын ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу авто болон явган хүний зам, гэрэлтүүлэг, үерээс хамгаалах далан сувгийг шинэчилж, засварлана.

2.5.1.5. Хотын авто замын сүлжээний дагуу орчин үеийн стандартад нийцсэн автобусны буудлын тоог нэмэгдүүлж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний маршрутыг өргөтгэх, автобусны тоог нэмэгдүүлж, техникийн шинэчлэлийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.5.1.6. Гэр хорооллын үндны усан санг төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлж, ус түгээх байруудыг халуун, хүйтэн ус түгээх ухаалаг системд шилжүүлнэ.

2.5.1.7. Хотын насжилт ихтэй хуучин орон сууцны барилгуудын дээвэр, фасадыг үе шаттайгаар засварлаж, шугам сүлжээ, цахилгааны утсыг шинэчлэн барилга, байгууламж, орон сууцнуудын дундын эзэмшлийн хөрөнгийн эзэмшигч, өмчлөгчийг тогтоож, засвар үйлчилгээг мэргэжлийн байгууллагад хариуцуулан үйл ажиллагаанд тавих хяналт, зохицуулалтыг сайжруулна.

2.5.1.8. Шинэ суурьшлын бүсэд баригдаж буй байгууллагуудыг авто замтай холбон, авто зогсоолыг шийдвэрлэж, орчны тохижилтыг сайжруулах арга хэмжээ авна.

Зорилт 2: Сумын газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг аймгийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн боловсруулж, хаягийн мэдээллийн системийг хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

2.5.2.1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт, газрын кадастр, үнэлгээ, газрын биржийн байнгын ажиллагаатай системийг хөтөлж, үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулна.

2.5.2.2. Сумын төвийн хаягийн зургийг засварлаж, хаяжилтын мэдээллийн сан үүсгэж, төрийн байгууллагын мэдээллийн бусад сантай холбон сум багийн танилцуулга бүхий самбаруудыг тогтоосон цэгүүдэд байрлуулна.

2.5.2.3. Арвайхээр сумын хот суурингийн газрын төлөвлөгөөт хянан баталгаа, "Палеонтологи, археологи"-ийн судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэнэ.

2.5.2.4. Шинээр газар олгож буй суурьшлын бүсүүдэд дэд бүтцийн асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэнэ.

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

Салбарын зорилго: Нутгийн захирагааны байгууллагын бүх түвшинд засаглалын хариуцлага, шударга ёсыг мөрдүүлж, цахим технологид тулгуурласан, иргэдэд тэгш боломж олгодог, оновчтой бүтэц бүхий төрийн албыг бэхжүүлнэ.

3.1. Ёс зүй, хариуцлагатай төрийн алба

Зорилт 1. Төрийн байгууллагуудын чиг үүргийг оновчтой тодорхойлж, давхардлыг арилгах, үйл ажиллагааны уялдааг хангах замаар үр ашигтай бүтэц бүхий мэргэшсэн чадварлаг, тогтвортой, хариуцлагатай төрийн албыг төлөвшүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.1.1.1. Орон нутгийн засаг захирагааны байгууллагад чиг үүргийн шинжилгээ хийж, давхардал, хийдлийг арилган, бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой болгоно.

3.1.1.2. Төрийн албан хаагчийг тогтвортой ажиллах баталгааг хангаж, чадахуйн зарчимд суурилж, төрийн албаны хүний нөөцийн бодлогыг хэрэгжүүлж, тэднийг дотоод, гадаадын сургалт, давтан сургалтад хамруулна.

3.1.1.3. Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, үйлчлүүлэгчийн үнэлгээ, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгон дүгнэж, мэдээллийн санг бүрдүүлнэ.

3.1.1.4. Төрийн албаны сонгон шалгаруулалт, хүний нөөцийн томилгоо, сахилга хариуцлага, ёс зүйтэй холбоотой шийдвэрийг бүх байгууллагад ил тод, нээлттэй болгоно.

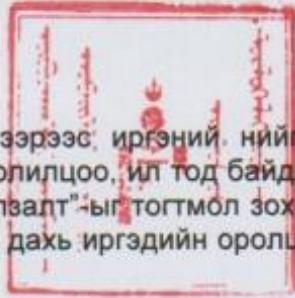
3.1.1.5. Төсвийн ерөнхийлөн болон шууд захирагчийн төрийн албан дахь хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой шийдвэрийн эрх зүйн үндэслэлд тогтмол хяналт тавьж, зөрчил үүсэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлнэ.

3.2. Цахим технологид суурилсан төрийн үйлчилгээ

Зорилт 1. Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг цахимжуулж, төрийн үйлчилгээг хялбаршуулан, зардал хэмнэх тогтолцоонд шилжүүлэн, төрийн албан хаагчийн ажиллах орчинг сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.2.1.1. Сумын хэмжээнд дотоод удирдлагын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд хандаж гаргасан өргөдөл, гомдлыг хүлээн авах, шийдвэрлэх үйл ажиллагааг цахимжуулж, иргэд асуудлын шийдвэрлэлтийн явц, үр дүнг цахимаар хянах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.2.1.2. Төрийн байгууллага хооронд болон тэдгээрээс иргэний, нийгэм, бизнесийн байгууллага, иргэдтэй харилцах мэдээллийн солилцоо, ил тод байдлыг сайжруулж, аймаг, сумдын "Иргэний танхим"-д "Цахим уулзалт"-ыг тогтмол зохион байгуулж, бодлого боловсруулах, шийдвэр гаргах үйл явц дахь иргэдийн оролцоог хялбаршуулна.

3.2.1.3. Засаг даргын Тамгын газрын барилгыг засварлах ажлыг хийнэ.

3.2.1.4. Багийн төвүүдийн барилгыг шинээр барих, засварлах, төрийн байгууллагуудын компьютер, техник хэрэгслийг шинэчлэх, багийн Засаг дарга нарыг унаагаар хангах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

3.2.1.5. Төрийн байгууллагууд үйл ажиллагаагаа сурталчлах зардлыг жил бүр төсөвтөө тусган, мэдээллийн ил тод байдлыг хангахад хяналт тавьж, иргэдэд үнэн бодит мэдээлэл түгээх, нийгмийг соён гэгээрүүлэх чиглэлээр хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтарч, "Нэг цонхны мэдээлэл" үйл ажиллагааг үр дүнтэй нэвтрүүлнэ.

3.2.1.6. Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээнд зориулсан нэгдсэн цахим программыг нэвтрүүлэн, дотоод хяналт, шалгалтын нэгжийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, гүйцэтгэлийн хяналт, үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

3.2.1.7. Харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, гарсан зөвлөмжийн дагуу гүйцэтгэл сайжруулах үүрэг чиглэл өгч тухай бүрд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.

3.3. Эрх зүйн боловсролтой иргэн, хүний эрхийг хангасан нийгэм, авлигагүй засаглал

Зорилт 1. Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх, хүний эрхийг хамгаалах, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх үйл ажиллагааг оновчтой арга, хэлбэрээр зохион байгуулна.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.1.1. Цахим технологид суурилсан арга хэлбэрээр хууль, эрх зүйн сургалт, сурталчилгааг зохион байгуулж, "Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

3.3.1.2. Эрх зүйн танхим, булан байгуулан, сайн дурын эрх зүйн хөтчийг ажиллуулж, иргэдэд хууль зүйн анхан шатны зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх, хууль, тогтоомжийн лавлагаа олгох, бусад шаардлагатай хууль зүйн туслалцааны үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

3.3.1.3. Орон нутаг дахь жендерийн тэгш байдлыг хангах бодлого зохицуулалтыг хэрэгжүүлж, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын ажилтан албан хаагчдад жендерийн боловсрол олгоно.

Зорилт 2. Олон нийтийг соён гэгээрүүлэх замаар авлига, ашиг сонирхлын зөрчлеөс урьдчилан сэргийлэн, тэмцэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.2.1. Авлигыг үл тэвчих үзэл хандлагын талаарх нийтлэл, нэвтрүүлгийг иргэний нийгмийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж, түүнийг цахим сүлжээ болон хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар олон нийтэд түгээн дэлгэрүүлэх ажил зохион байгуулна.

3.3.2.2. Хүүхэд, залуучуудад авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулж, авлигыг үл тэвчих үзэл хандлагыг төлөвшүүлэх чиглэлээр боловсролын байгууллагатай хамтран олон талт арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

3.3.2.3. Авлигаас урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө гарган, үр дүнг тооцон ашиг сонирхлын зөрчил гаргуулахгүй байх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

Зорилт 3. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, нийтийн хэв журмыг хамгаалах цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж, иргэдийн аюулгүй, амар тайван амьдрах нехцэлийг сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.3.1. "Аюулгүй иргэн-Амар тайван Өвөрхангай" дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3.3.2. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, нийтийн хэв журмыг хамгаалах ажилд хөршийн холбоо, хэсгийн ахлагчийг ажиллуулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэн, сумын төвийн гэр хорооллын гудамж, нийтийн эзэмшлийн зам, талбайн гэрэлтүүлэг, гэрлэн дохиог нэмэгдүүлж, теле-камерын хяналтын системийг хөгжүүлнэ.

3.3.3.3. Сумын нутаг дэвсгэрт байрлах шатахуун түгээх станц, үйлчилгээний цэг, тээврийн хэрэгслийн зогсоолын цэгүүдэд теле-камер байрлуулах, тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар танигч LPR камерыг суурилуулах ажлыг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын оролцоотойгоор шийдвэрлэнэ.

3.3.3.4. Архидан согтуурах, зам тээврийн осол, гэр булийн хүчирхийлэл зэрэг нийгмийн серөг үзэгдлүүдийг бууруулах, таслан зогсоох олон талт арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

3.3.3.5. Малын хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажилд териин зарим байгууллагуудыг татан оролцуулж, мал бурийг бүртгэлжүүлэх, мал, махны гарал үүслийн гэрчилгээ олголтыг цахимжуулах, малчдын бүлэг, нехөрлөлийг чадавждуулах зэрэг цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж, мал хулгайлах гэмт хэргийн гаралтыг эрс бууруулна.

3.4. Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа

Зорилт 1. Уламжлалт гадаад харилцааг өргөжүүлэн, здийн засгийн тэргүүлэх салбарын харилцааг хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.4.1.1. Уламжлалт хамтын ажиллагаатай гадаад орнуудын хот, мужуудтай хийх соёл, здийн засгийн харилцааг өргөжүүлнэ.

3.4.1.2. Хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтарч орон нутагт үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг гадаад зах зээлд экспортлох боломжийг судалж хэрэгжүүлнэ.

3.4.1.3. Олон улсын тесел хөтөлбөрийн байгууллагуудтай идэвхтэй ажиллагааг өрнүүлж эдийн засаг, нийгмийн салбарт хэрэгжүүлэх тесел хөтөлбөрийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

3.5. Батлан хамгаалах, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх

Зорилт 1. Орон нутгийн хамгаалалтын тогтолцоог бүрдүүлэн, дайчилгааны төлөвлөлтийг шинэчилж, хүүхэд залуучуудад цэрэг-эх оронч үзэл төлөвшүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.5.1.1. Орон нутгийн хамгаалалтын томилгоот нэгжийн бүрэлдэхүүнтэй төлөвлөгөөний дагуу сургалт, бэлтгэлийг зохион байгуулж, үүрэг гүйцэтгэх мэдлэг, дадлага олгоно.

3.5.1.2. Ерөнхий боловсролын бүх сургуулиудад цэрэг-эх оронч хүмүүжил олгох зорилгоор анги танхим тохижуулж, сургалт зохион байгуулна.

3.5.1.3. Орон нутгийн хамгаалалтын төлөвлөгөөг боловсруулж, томилгоот нэгжийн оногдуулан бүртгэлийг хийж, бэлэн байдлыг хангана.

Зорилт 2. Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.5.2.1. Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үнэлгээг аюулын төрөл бүрээр эрх бүхий байгууллагаар хийлгэнэ.

3.5.2.2. Аймгийн Улаан загалмайн хороотой хамтран хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖИЛ, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

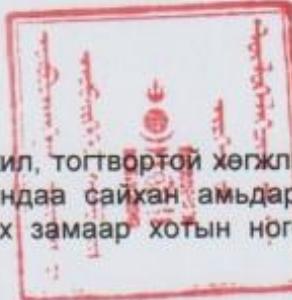
Салбарын зорилго: Хүрээлэн буй орчны бохирдол, доройтлыг бууруулах, байгальд ээлтэй дэвшилтэт ногоон технологи нэвтрүүлэн, хүн амын эрүүл, аюулгүй, тав тухтай амьдрах орчин бурдүүлсэн ногоон хот болгож хөгжүүлнэ.

4.1 Ногоон хөгжил

Зорилт 1. Хотын амралт, ногоон бүсийн тохижилтыг сайжруулж, аж ахуй нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоонд тулгуурлан хотын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

4.1.1.1. Дэлгэрэх гол төслийг үргэлжлүүлэн, амралт, тоглоомын талбай бүхий бичил цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах ажлыг үргэлжлүүлж, шинэ суурьшлын бүсэд иргэдийн чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх соёл амралтын цогц хүрээлэнг байгуулах техник эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

4.1.1.2. Байгаль орчны хууль тогтоомж, ногоон хөгжил, тогтвортой хөгжлийн боловсролыг олон нийтэд сурталчлан таниулж, "Хашаандaa сайхан амьдарья" теслийг хэрэгжүүлж урамшууллын тогтолцоо бий болго замаар хотын ногоон байгууламжийн хэмжээг 50 хувиар нэмэгдүүлнэ.

4.1.1.3. Төв суурин газрын ногоон байгууламжид шаардлагатай тарьц, суулгац ургуулах стандартын шаардлага хангасан мод үргүүлгийн талбайг шинээр байгуулж, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэгч аж ахуй нэгж, иргэдийг бодлогоор дэмжин ажиллана.

4.1.1.4. Нийтийн эзэмшлийн ногоон байгууламжийн арчилгаа, хамгаалалтыг сайжруулж, дусал, мананцар үүсгэх усалгааны нэгдсэн системийг шинээр суурилуулна.

4.1.1.5. Иргэн аж ахуй, нэгж байгууллагын эзэмшил газрын 10-аас доошгүй хувийг ногоон байгууламжтай болгож, гадна тохижилтыг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж үр дүнд хүргэнэ.

Зорилт 2. Хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг хангах, орчны бохирдол, доройтлыг бууруулахад чиглэсэн менежментийг хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

4.1.2.1. Нийтийн эзэмшлийн талбай, соёл амралтын хүрээлэнгүүдэд орчин үеийн стандартад нийцсэн нийтийн бие засах газар байгуулах, гэр хорооллын бүсд "Эко жорлон" арга хэмжээг үе шаттай хэрэгжүүлж, хөрсний бохирдлыг бууруулна.

4.1.2.2. Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах "Эерэг хандлага-Цэвэр хот" арга хэмжээг хэрэгжүүлэн, иргэн аж ахуй нэгж, байгууллагын үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах дадал хэвшүүлнэ.

4.1.2.3. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах бага оврын үйлдвэр байгуулах, хог тээвэрлэх, дарж булах техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг шинэчилж, төвлөрсөн хогийн цэгт ойн зурvas байгуулна.

4.1.2.4. Гэрийн тэжээвэр амьтан, цэвэр үүлдрийн нохой, муур тэжээх соёлыг төлөвшүүлэх, нохойн арьсаар түүхий эд боловсруулах, бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл эрхлэх иргэн, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.

4.1.2.5. Гэр хорооллын айл өрхүүдийг сайжруулсан түлшээр хангаж, ухаалаг тоолуурт шилжүүлэн, төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбох ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлэн агаарын бохирдлыг 50 хувь бууруулна.

4.2. Аялал жуулчлал

Зорилт 1. Байгаль, түүх, соёлын өвд түшиглэсэн тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

4.2.1.1. Хотын гадна болон доторх аяллын маршрутыг баталж, Хүүхэд, залуучуудын парк, Соёл амралтын хүрээлэнгийн тохижилтыг сайжруулах, Өндөр

гэгээн Занабазарын музейг засварлан, Арвайхээр хотын түүхэн өв соёлыг таниулах мэдээллийн төвийг байгуулна.

4.2.1.2. Сумын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа амралт, сувиллын газар, жуулчны баазууд, үйлчилгээний газруудын чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, стандартыг хангуулан, аялагч, амрагч, үйлчлүүлэгчдэд ая тухтай орчин нөхцөл бүрдүүлнэ.

4.2.1.3. Иргэдийн аялал жуулчлалын талаарх мэдлэг, боловсролыг дээшлүүлж, зөв зохистой аялах дадал, соёлыг нэвтрүүлнэ.

4.2.1.4. Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн үйл ажиллагааг дэмжин, хамтран ажиллана.

ТАВ."КОВИД-19" ХАЛДВАРТ ЦАР ТАХЛААС ҮҮДЭЛТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙН ХҮНДРЭЛИЙГ ДАВАН ТУУЛАХ БОДЛОГО

Зорилт 1. "Ковид-19" халдварт цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засаг, нийгмийн хүндрэлийг даван туулах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

5.1.1. Халдварт цар тахлын үед нийгмийн хамгааллын арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлнэ.

5.1.2. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт түргэн шуурхай, чирэгдэлгүй хүргэх ажлыг зохион байгуулна.

5.1.3. Цар тахлын үед түлээ, нүүрс, хүнсний хомдолд орж болзошгүй иргэдэд төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтарч, дэмжлэг туслалцаа үзүүлнэ.

5.1.4. Түлээ, нүүрс, хүнс, шатахуун зэрэг өргөн хэрэглээний барааны үйлдвэрлэл, савалт, хүргэлт, тараалт, борлуулалтыг хэвийн явуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

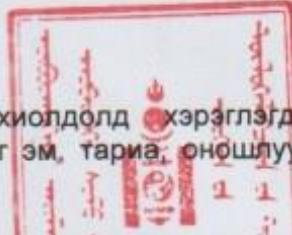
5.1.5. Аж ахуйн нэгж, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, ариун цэвэр, халдвартын горимыг хангахад шаардлагатай мэдээлэл, сурталчилгаа хийх, сургалт зохион байгуулна.

5.2. "Ковид-19" халдварт цар тахлын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, бэлэн байдлыг хангахтай холбоотой төсвийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

5.2.1. Цар тахлын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, шаардлагатай тохиолдолд зарцуулах зорилгоор сумын Засаг даргын нөөц сангийн гамшгаас хамгаалах хөрөнгийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

5.2.2. Сургууль, цэцэрлэгийн хүүхдүүдийг улирлын томуугийн вакцинд хамруулна.

5.2.3. Коронавируст халдвартын батлагдсан тохиолдолд хэрэглэгдэх вирусийн эсрэг эм, сонгомол антибиотик, үрэвслийн эсрэг эм, тария, оношлуур, хамгаалах хэрэгслийн нөөцийг бүрдүүлнэ.

5.2.4. Цар тахлын үед сумын баруун, зүүн нэвтрэх, хяналтын цэгүүдэд ажиллах албан хаагчдыг интернетийн сүлжээнд холбох замаар бүртгэл, хяналтыг зохих шаардлагад хүргэнэ.

5.3. Шинэ болон сэргэн тархаж байгаа халдвараас сэргийлэх, эрүүл мэндийн туссламж, үйлчилгээний хариу арга хэмжээний бэлэн байдлыг хангана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

5.3.1. Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үеийн нөөцийн агуулахыг бий болгож, хариу арга хэмжээний нөөцийн бэлэн байдлыг бүрдүүлнэ.

5.3.2. Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн лабораторийг өргөжүүлж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.

5.3.3. Цар тахлын үед ажиллах тусгаарлах болон тусгаарлан ажиглах байрыг томилгоожуулж, бэлэн байдлыг хангана.

5.3.4. Халдварт хог хаягдлыг байгаль орчинд халгүй аргаар устгах орчин үеийн дэвшилтэт технологид суурилсан цэгийг бий болгоно.

5.3.5. Цар тахлын үед ажиллах мэргэжлийн байгууллага болон дэмжлэг үзүүлэх тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын харилцан ажиллах төлөвлөгөөг боловсруулж, зарим дадлага, сургуулилтыг зохион байгуулна.

5.3.6. Шинэ болон сэргэн тархаж байгаа халдвар болон эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгааг иргэдэд цахим хэлбэрээр хүргэх ажлыг зохион байгуулна.

5.4. Цар тахлын үед боловсролын үйлчилгээг тасралтгүй тэгш, хүртээмжтэй явуулах нөхцөлийг бүрдүүлж, ажиллана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

5.4.1. Хорио цээрийн дэглэмийн үед хэмнэгдсэн зардлыг тооцож, нэн шаардлагатай арга хэмжээнд аймгийн Онцгой байдлын шийдвэрийг үндэслэж, зарцуулна.

5.4.2. Цар тахлын үед сургалтын байгууллагын орчинд халдвартгүйтгэл хийж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

5.4.3. Сургууль, цэцэрлэг бүр цахим, теле хичээл бэлтгэн, технологийн сан бүрдүүлж, гэнэтийн болон давагдашгүй хүчин зүйлийн үед хичээл сургалтыг тасралтгүй үргэлжлүүлж, танхимины болон танхимины бус хосолсон хэлбэрээр хүүхдийн сурх үйл, оролцоог дэмжин, тэгш хүртээмжтэй, чанартай зохион байгуулна.